

De samba is van iedereen

Van de swingende samba en de gemoedelijke choro tot de lome bossanova en de opzweepende sambareggae. In Brazilië vormt muziek de hartslag van het leven. Op reis door een land waar u oren tekortkomt.

TEKST MATTHIJS MEEUWSEN - FOTOGRAFIE JAN ZWART

De drumsters van Banda Didá doen het koloniale stadshart van Salvador trillen op zijn grondvesten.

Carnavalstraining
in het Sambódromo.

De gemoedelijke choro:
iedereen met een instrument
mag aansluiten.

Brazilianen kunnen
eigenlijk nooit stilzitten.

Er staat een stokoud dametje op de dansvloer. Haar huid is broos als crêpepapier – de discolampen lijken er bijkans doorheen te schijnen – maar ze beweegt als in de bloei van haar leven. Draaien, trippelen, wiegen, sjansen, luidkeels meezingen. Onder haar zonnebril pronkt een gelukzalige glimlach, net als bij de honderden anderen die om haar heen staan te swingen. De plastic bekertjes caipirinha gaan van hand tot hand terwijl de sambaband het ritme nog maar eens opvoert. Niet gek voor een doodgewone zaterdagochtend.

Levenslust

Eerlijk is eerlijk: toen fotograaf Jan en ik al voor vertrek naar Brazilië werden uitgenodigd voor de benefietlunch van sambaschool Portelo hadden we niet verwacht vandaag al voor het middaguur in een uitzinnige menigte te staan. Inmiddels, na een paar dagen in Rio de Janeiro, weten we wel beter: op werkelijk elke dag of elk tijdstip loop je hier de kans om te worden opgeslokt in een feestgedruis. Opvallend is ook dat we daarbij steeds weer omringd worden door een dwarsdoorsnede van de Braziliaanse samenleving. “Kijk om je heen”, glundert gids Laura Duek. “Jong en oud, arm en rijk, blank en gekleurd, homo en hetero: de samba is van iedereen. Niets is zo democratisch als de muziek.” Het resultaat is een sterk staaltje collectieve levenslust, gestoeld op een ritmegevoel waar je als minder soepele Hollander ter plekke een minderwaardigheidsgevoel van krijgt. Terwijl ik met de nodige schroom mijn minst gênante danskunsten ten tonele breng (beeld u in: de souplesse van een strijkplank met de motoriek van zo’n hoofdknikkend dashboardpoppetje), verbreekt een kleuter naast me achteloos het wereldrecord heupschudden. Alsof Braziliaanse schoolkinderen geen rekenen en aardrijkskunde onderwezen krijgen, maar van jongs af aan worden klaargestoomd voor een leven op de dansvloer.

Aandachtig oor

Dat muziek de Brazilianen met de paplepel wordt ingegoten, was een paar dagen eerder al duidelijk geworden bij aankomst op de internationale luchthaven van Rio. Sinds een kleine twintig jaar draagt het vliegveld de naam van Antônio Carlos Jobim. Het is alsof Schiphol zou worden omgedoopt tot André Hazes

Airport. ‘Tom’ Jobim is een van de grondleggers van de bossanova en ook twee decennia na zijn dood nog immens populair. Uit de vliegvelspeakers druipen zijn lome melodieën; de ideale soundtrack voor de hittedeken die buiten de schuifdeuren op ons wacht. Zijn bronzen evenbeeld staat sinds kort ook op de boulevard van Ipanema. Een gitaar nonchalant over de schouder. De rug naar het wonderschone strand. Dat het standbeeld aan de zuidkust van Rio werd opgetrokken is geen toeval. In dit bohemien stadsdeel raakten Jobim en kornuiten in een tijd van economische voorspoed en twee gewonnen wereldkampioenschappen voetbal halverwege de vorige eeuw precies de goede noot met de eerste bossanovanummers. We lopen langs het stoffige barretje La Garota de Ipanema – waar ze de gelijknamige superhit schreven – naar de platenzaak Toca do Vinicius. “Jobim zei: ‘Muziek is de stilte tussen de noten’”, vertelt eigenaar en wandelende muziekencyclopedie Carlos Alberto Alfonso. “Hoe vrolijk dan ook, bossanova is luistermuziek. Het verdient een aandachtig oor. Maar het probleem met Brazilianen is dat ze altijd willen dansen.”

Niet kunnen blijven zitten

Zo ook in Beco das Garrafas oftewel ‘Flessensteeg’: een doodlopend zijstraatje aan de Copacabana waar de omwonenden in de jaren 60 zo hoorndol werden van de feestvierders, dat ze vanaf de balkons met regelmaat hun glaswerk naar beneden smeten. Vanavond treedt zangeres Ithamara Koorax op in deze bakermat van de bossanova. En hoezeer de toeschouwers ook hun best doen op hun stoel te blijven zitten, ze kunnen het niet laten zo nu en dan toch een dansje te wagen. Alleen João Palma zit schier bewegingloos achter zijn drumstel. De hoogbejaarde muzikant is een monument van een man en combineert de mimiek van Opa Flodder met het stijlgevoel van Humphrey Bogart. Ooit speelde hij samen met Frank Sinatra, maar ook in de nadagen van zijn carrière strooit hij nog uit de losse pols met volmaakte drumsalvo’s. En anders is er altijd nog de zoetgevooisde stem van Koorax. Hier aan de andere kant van de oceaan vormt het Portugees met de zwoele Braziliaanse tongval de smerolie van zelfs de meest krakkemikkige houtje-touwtjeritmes.

Braziliaanse muzikwijzer

- > **Samba** De moeder der Braziliaanse muzieksoorten, gebaseerd op een reeks swingende trommelritmes uit het oude Afrika. Er zijn vele varianten mogelijk. En wie goed luistert hoort zelfs in moderne Braziliaanse rock en pop vaak nog samba-invloeden.
- > **Bossanova** Zwoel, sensueel en altijd rustig. Deze muziekstijl ontstond eind jaren 50 als een subgenre van de samba. De bossanova werd volop beïnvloed door de Amerikaanse jazz – al geloven Brazilianen dat het andersom was.
- > **Choro** Deze 19e-eeuwse, (veelal) instrumentale muziekstijl heeft wel wat weg van Europese volksmuziek en draait om de virtuositeit en improvisaties van de muzikanten. De dwarsfluit, gitaar en cavaquinho (een Portugees snaarinstrument) vormen traditioneel de basis.
- > **Sambareggae** Sneller dan snel. Luider dan luid. En vaak leunend op een vleugje ritmische reggae. Deze typische drumbandmuziek is razend populair in bakermat Salvador.

Braziliaanse bonus

Maar ook zonder woorden is Braziliaanse muziek een feestje, zo merken we de volgende ochtend op het Praça São Salvador in de wijk Laranjeiras. Elke zondag halen de omwonenden van dit knusse pleintje hun dwarsfluiten, gitaren en trommels van stal voor een openbare jamsessie. Een vaste aanvangstijd is er niet. Ook als de muziek al ruim een uur bezig is, komen nog voortdurend nieuwe buurtbewoners aanslipperen, om zich midden in een nummer moeiteloos bij het gezelschap te voegen. “Deze instrumentale muziek noemen we *choro*”, legt een liefhebber in het toegestroomde publiek uit. “Europese volksdansen zoals de polka en wals vormden ooit de basis.” Lachend: “Nu geven we de muziek aan jullie terug met een Braziliaanse bonus.” Hoewel de choro eigenlijk ouder is, staat een ander genre te boek als het fundament van de Braziliaanse muziek: samba. De samba is een mix van Zuid-Amerikaanse en Europese invloeden, maar leunt

Het bronzen evenbeeld van volksheld 'Tom' Jobim.

Geen capoeira zonder de klanken van de berimbau.

Capoeira

Hoewel de Portugese overheersers elke vorm van Afrikaanse cultuur streng verboden, is de oorspronkelijke bevolking van Salvador da Bahia erin geslaagd om veel van hun eeuwenoude tradities in leven te houden. Een van de gebruiken die er zelfs opbloeide was *capoeira*: de vechtdans die in het geheim werd uitgeoefend als kruising tussen zelfverdediging en spel. In Salvador wemelt het van de capoeirascholen, waar soms ook buitenlandse bezoekers een proefles kunnen volgen. Of luister gewoon naar de mysterieuze muziek van de *berimbau*: een lange boog die de capoeiramuzikanten bespelen met een stok. Door een munt tegen de ijzeren snaar te houden wordt de toonhoogte bepaald, terwijl een uitgeholde kalebas tegen de buik voor extra galim kan zorgen.

Op Rio's talloze straatfeesten wordt alvast de toon gezet voor carnaval.

bovenal op de ritmes die Afrikaanse slaven ooit naar Brazilië meenamen vanuit Mozambique en Angola. En hoewel er in honderd jaar een heel spectrum aan sambastijlen is ontstaan, wordt de muziek in de rest van de wereld nog vooral geassocieerd met één evenement: het carnaval van Rio.

Carnavalsvoorproefje

Helaas zijn we twee weken te vroeg voor dit volksfestijn. Maar om toch de carnavalsfeer te kunnen proeven biedt sambaschool Rio Grande ons de unieke kans om mee te lopen tijdens de generale repetitie in het *Sambódromo*: de betonnen sjoelbak die door architect Oscar Niemeyer speciaal is ontworpen voor deze ene week in het jaar. Een saaie spek-en-bonen-optocht? Allerm minst! Op de tribunes zijn 60.000 toeschouwers bijeengekomen en de sambaschool zelf heeft nog eens 4.000 paar soepele heupen opgetrommeld. Goed, de kostuums en praalwagens blijven vandaag achterwege, maar aan de feest-

vreugde doet het verder weinig af. Danseressen zwepen met hun strakgesneden glitterjurkjes het publiek op, hun torenhoge stilettohakken zo snel bewegend dat ze bijkans lijken te zweven. De omaatjes van de *velha guarda* – de oudste leden van de school – draaien in bonte baljurken hun rondjes. Een vrachtlading trommelaars doet de trommelvliezen trommelen. En ik betrap mezelf erop dat ik sta mee te zingen. Mee te zingen met een lied dat ik niet ken in een taal die ik niet spreek. “De tekst is bewust zo eenvoudig mogelijk en wordt continu herhaald”, legt Laura uit. “Hoe meer publiek namelijk mee gaat zingen, hoe groter de kans dat de jury jouw sambaschool tot winnaar uitroept.”

Afrikaanse ritmes

Na wederom een veel te korte nacht reizen we door naar Salvador da Bahia op nauwelijks twee uur vliegen ten noorden van Rio. Salvador was ooit de eerste hoofdstad van Brazilië en haalde zoveel >>

In Salvador is de sambareggae nooit ver weg.

Swingende straatfeesten

In de drie weken voorafgaand aan het volksfestijn kunt u in Rio alvast **sfeer proeven** op meer dan **vijfhonderd blocos de rua**: uitbundige straatfeesten die de hele stad op stellen zetten.

Op de dansvloer is geen outfit te bont.

Het hele jaar door carnaval

Hoe euforisch het feest ook is, voor de twaalf sambascholen van Rio de Janeiro is het jaarlijkse carnaval tegelijkertijd een bloedserieuze zaak. De confetti is nog niet opgeveegd of er wordt alweer nagedacht over de invulling van de volgende editie. In een race tegen de klok werken honderden arbeidskrachten vanaf augustus dag en nacht om de praalwagens en feestkostuums op tijd af te hebben. Hoewel dit proces doorgaans achter gesloten deuren plaatsvindt – om pottenkijkers van concurrerende sambascholen te weren en de verrassing voor het publiek zo groot mogelijk te houden – biedt sambaschool Rio Grande reizigers de mogelijkheid om een blik achter de schermen te werpen. Deze *carnaval experience* is de ideale kans om ook buiten die ene week in februari een beeld te krijgen van het waanzinnige feest.

Een kartonnen Michael Jackson (links in beeld) kijkt steevast uit over Salvadors pelourinho.

Rio 2016
Nauwelijks twee jaar nadat Brazilië gastheer was van het WK voetbal, maakt Rio de Janeiro zich alweer op voor een zelfs nog groter sportevenement: de Olympische Spelen. Van 5 tot 21 augustus strijken 's werelds beste atleten neer op een paar van de meest iconische locaties van de stad. Zo kunt u op het strand van Copacabana het beachvolleybaltoernooi verwachten, wordt er geroeid op het binnenmeer van Rodrigo de Freitas, schieten de boogschutters hun pijlen in het Sambódromo en wordt er uiteraard gevoetbald in het Maracanã-stadion.

www.rio2016.com

slaven naar de Nieuwe Wereld dat dit nog altijd de meest Afrikaanse stad buiten Afrika is. Hoewel de Portugezen trachtten om de culturele gebruiken van de slaven de kop in te drukken, leunt de stad nog altijd op een smeltkroes aan Afrikaanse ritmes. “Doordat elke familie in het geheim muziek bleef maken, is hier een onwaarschijnlijke diversiteit aan ritmes ontstaan”, vertelt percussionist Giba Conceição tussen de honderden instrumenten in zijn woonkamer. De ‘wrijf-trommel’ in zijn handen laat een onheilspellend, bijna prehistorisch oergeluid door de ruimte janken. “Hoe rijk dit erfgoed is, bleek wel toen ik in Salvador deze trommel vond. Ik had nog nooit zo’n exemplaar gezien. Totdat ik jaren later in een antropologisch museum in Rwanda dezelfde zag. Dit ding is eeuwen oud!” Dat de muziek in Salvador diepgeworteld is, blijkt ook diezelfde avond als we een mis bijwonen in de rijkversierde São Francisco-kerk. De kerk is zo volgepakt dat we ons nauwelijks naar binnen kunnen wurmen en met geen mogelijkheid het altaar kunnen zien. Als ook de pastoor is binnengekomen, begint de hele mensen-

massa te zingen, swingen, dansen en trommelen. Psalm na psalm na psalm.

Vrouwelijke drumband

Hoewel de veelzijdige muzieksceen van Salvador zich onmogelijk in een hokje laat proppen, is de stad – door Unesco uitgeroepen tot *la cidade da música* – de laatste decennia vooral bekend geworden om de sambareggae. De muziek wordt gespeeld door een veelvoud aan percussionisten, die elk een reeks simpele slagen spelen, maar tezamen zo een razendsnel en vaak oorverdovend luid ritme voortbrengen. Een keur van dit soort drumbands trommelt in Salvadors koloniale stadshart – *pelourinho* genaamd – 's avonds de kalk van de kerkjes. Het populairst is Olodum, een formatie die hier in 1995 met Michael Jackson de clip opnam voor het nummer “They Don’t Care About Us”. Op het balkon waar de King of Pop ooit danste, kijkt zijn kartonnen dubbelganger nog altijd uit over het pastelkleurige pleisterwerk. We volgen onze oren naar de zoveelste uitbarsting van briljant getrommel en stuiten op Banda Didá: een drumband die enkel uit jonge meisjes bestaat. >>

Het ritme van de samba: de basis voor bijna alle Braziliaanse muziek.

In Brazilië spat de levenslust bijna letterlijk van de muur.

Percussionist Giba Conceição wordt in zijn huis omringd door honderden instrumenten.

Zaterdagochtend en het dak gaat er al van af.

De meeste voordelen van onze nieuwe Boeing 787 Dreamliner zie je niet, die beleef je

Met een World Business Class met comfortabele full flat stoelen, een frisse en moderne Economy Class en WiFi aan boord, is KLM's nieuwe Boeing 787 Dreamliner een droom van een vliegtuig. Ook de grotere ramen en de bijzondere sfeerverlichting zijn een lust voor het oog. Maar dit nieuwe vliegtuig heeft ook voordelen die u niet ziet. Zoals turbulentiesensoren en een aangepaste cabinedruk waardoor u zich tijdens en na de vlucht prettiger en energieverder voelt. Behalve meer, is er ook minder: 40% minder geluid en 20% minder CO2-uitstoot. Al deze aspecten zorgen voor een verbeterde reiservaring. Deze zomer vliegt KLM's Dreamliner u naar onder andere Chengdu, Dubai, Hangzhou, Kaapstad, Rio de Janeiro en San Francisco.

klm.nl/787dreamliner

Het plezier op de gezichten is minstens zo aanstekelijk als de muziek. "Dit zijn allemaal meiden uit de sloppenwijken", vertelt oprichtster Viviam Caroline als de stilte later weer is neergedaald. "Ze zijn gewend dat niemand naar ze omkijkt. Maar door de muziek krijgen ze zelfvertrouwen, kracht, zelfbeheersing, een gevoel van eigenwaarde en nog veel meer sociale vaardigheden. Wie de beste drummers zijn? Meiden natuurlijk! Jongens zijn vaak veel banger om hun gevoel in de muziek te leggen."

Muziek als redding

Ook de charitatieve instelling Neojiba probeert minder fortuinlijke kinderen via de muziek een toekomst te bieden. Op onze laatste dag in Brazilië nemen ze ons mee op sleeptouw naar Bairro da Paz: een van de talloze Salvadoraanse sloppenwijken die onder een eindeloze deken van gammele golfplaten tegen de stad ligt aan-geschurkt. Een kluitje kinderen dertelt met (schuif)trompetten en zichtbare pret door een oefenlokaal, terwijl twee oudere

studentes in de hoek in opperste concentratie hun klarinet stemmen voor een auditie. Ruim 4.600 kinderen worden al geholpen door Neojiba. Een deel van hen toerde met een klassiek repertoire vol Chopin, Stravinsky en Gershwin zelfs al langs toonaangevende concertzalen in

Europa. "Dit is geen bezigheidstherapie", benadrukt de goedlachse leraar Esdras Rocha, die negen jaar geleden hetzelfde pad volgde als zijn leerlingen. "We streven perfectie na; de kinderen leren om de lat zo hoog mogelijk te leggen. Geloof me, muziek is hier echt van levensbelang." <<

In Bairro da Paz krijgen kinderen door muziek kans op een betere toekomst.

Op de weegschaal
U heeft na een **stevige work-out** op de dansvloer behoefte aan wat extra calorieën?
Brazilianen eten graag bij **zogeheten kilo-restaurants**: laagdrempelige en veelal spotgoedkope buffet-restaurants waar gasten **afrekenen voor het gewicht** op hun bord.

Salvadoraanse schone.

Vliegen naar Rio de Janeiro

- > **Vluchtuitvoering:** KLM vliegt 5 keer per week naar Rio de Janeiro.
- > **Totale vliegtijd:** 12 uur.
- > **Luchthaven:** Rio de Janeiro Galeão International Airport.
- > **Minimaal te ontvangen Award Miles per retourticket:***

	Ivory	Silver	Gold	Platinum
Economy Class	11.886	17.830	20.800	23.772
World Business Class	20.800	26.744	29.714	32.686

* Het aantal te ontvangen Miles is afhankelijk van de gevlogen afstand en de voorwaarden van uw ticket.

> Benodigde Award Miles vanaf Amsterdam:

- 80.000 Award Miles voor een retour Economy Class.
- 200.000 Award Miles voor een retour World Business Class.

Het is goed toeven bij het strand van Praia do Forte.

Muziek maken is gemeengoed in Brazilië.

Het historische stadscentrum Pelourinho is erg kleurrijk.

14 dagen Brazilië
vanaf € 3.295,- p.p.

Bovengenoemde prijsindicatie is gebaseerd op 2 personen, verblijvend in een tweepersoonskamer. Graag maken wij een offerte op maat voor uw reisplannen, gebaseerd op uw gewenste vertrek en de grootte van uw gezelschap.

Inbegrepen

- > KLM-vluchten.
- > Binnenlandse vluchten.
- > Transfers en excursies op privébasis.
- > 12 overnachtingen in sfeervolle hotels.

Hoogtepunten

- > Rio de Janeiro.
- > Watervallen van Iguazu.
- > Salvador da Bahia.
- > Praia do Forte.

Over Tico

Tico Reis Consult is een gerenommeerde maatwerkspecialist en organiseert al ruim 20 jaar prachtige reizen naar vele bestemmingen in o.a. Latijns-Amerika, Afrika, Azië, Oceanië en de Poolgebieden. Laat u inspireren door onze prachtige voorbeeldreizen en neem contact op met onze reis-specialisten voor een offerte op maat.

Tico Reis Consult
Keizersgracht 75 III
1015 CE Amsterdam
Tel. (020) 788 77 77
info@tico.nl
www.tico.nl

Interesse?

Bezoek www.tico.nl/ritmes-van-brazilie voor meer informatie over deze reis. Geef bij uw Brazilië-reisaanvraag de kortingscode TICOKLM16 door en ontvang € 100,- korting p.p.* op de reissom!
* Alleen geldig voor reizen in 2016.

Ritmes van Brazilië

Maak ook kennis met de ritmes van Brazilië en reis af naar deze spectaculaire reisbestemming in Latijns-Amerika.

Tico Reis Consult heeft een prachtige reis langs enkele hoogtepunten van Brazilië voor u samengesteld. Naast de muziek staat ook de natuur centraal in deze bijzondere 14-daagse reis!

Rio de Janeiro

U vliegt met een directe KLM-vlucht naar de bruisende stad Rio de Janeiro en verblijft enkele dagen in de gezellige kunstenaars-wijk Santa Teresa. Samen met uw privé-gids brengt u deze eerste dagen o.a. een bezoek aan het indrukwekkende Christus-beeld voor het welbekende uitzicht op deze prachtige stad. In de avond wordt u meegenomen naar de historische wijk Lapa waar de diverse klanken van de swingende samba, ontspannen bossanova en gemoedelijke choro u tegemoet klinken!

Foz do Iguaçu

Na het verblijf in Rio reist u per vliegtuig naar de imposante watervallen van Iguaçu waar u overnacht in het luxe Belmond

Das Cataratas Hotel, spectaculair gelegen in het Nationaal Park. Vanuit de tuin van het hotel wandelt u zo naar het indrukwekkende natuurgeweld.

Salvador en Praia do Forte

De reis wordt afgesloten met een bezoek aan de Afrikaans georiënteerde staat Bahia in het noordoosten van het land. U bezoekt 'la cidade da música' Salvador waar u verblijft in een sfeervolle *pousada* in het oude koloniale stadshart Pelourinho. Na nog enkele dagen te spenderen aan de mooie zandstranden van Praia do Forte komt deze comfortabele reis door Brazilië tot een einde. Indien gewenst kan de reis uiteraard worden aangepast of uitgebreid.

aniani.eu

MIX & MATCH IN QUALITY BEACHWEAR